

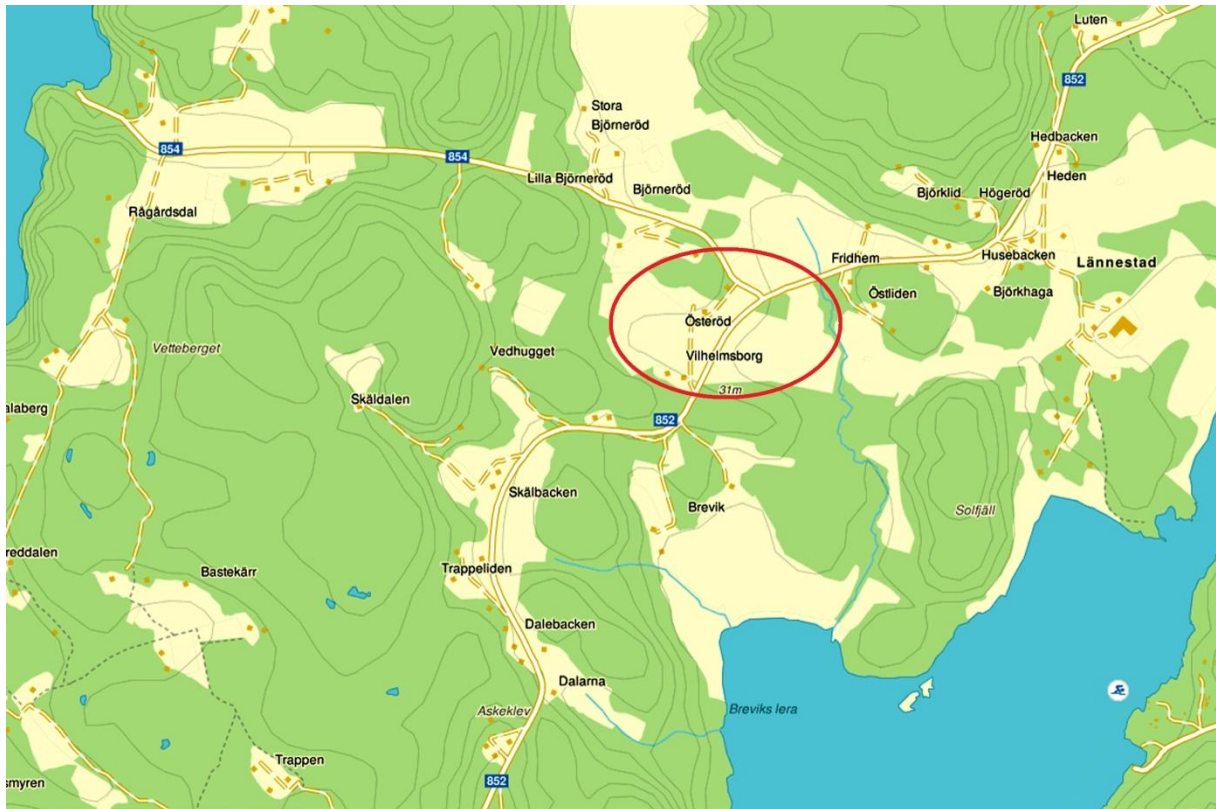
Britta i Håverud

-Ett kvinnoöde på 1700-talet-

Ur boken Kvinnor Präster Torpare Bönder

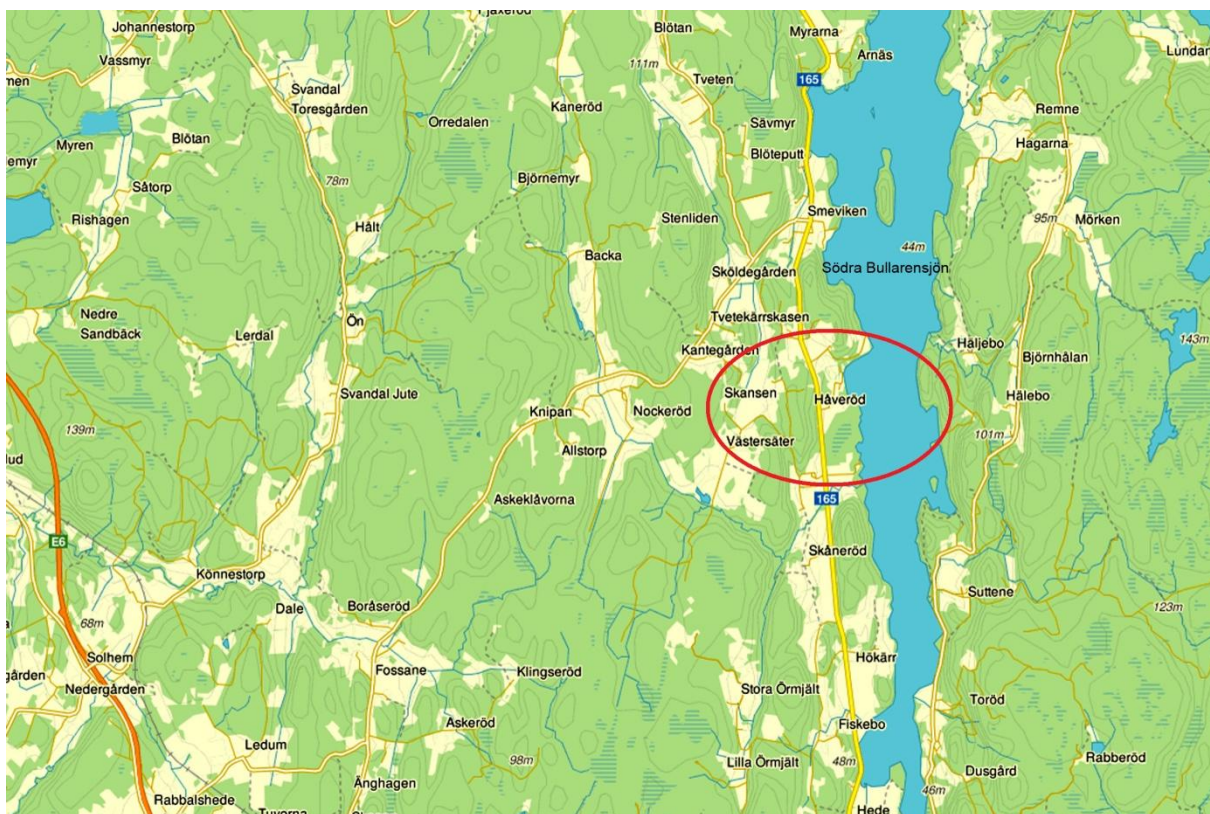
Utgiven 1962 av Sven Rydstrand

Britta Wilhelmsdotter var född på gården Österöd i Bro socken den 17 maj år 1739. Hennes fader var hemmansägaren på Österöd Wilhelm Andersson-Kihlberg, som i unga år hade varit amiral Olof Strömstiernas befallningsman på dennes utgård Broberg. Hennes moder hette Petronella Hansdotter och var bördig från Mellby i Bro. Petronellas fader hette Hans Persson och var son till kyrkovärden och rusthållaren på Mellby, "mycket hederlige mannen" Peder Bryngelsson i Mellby, som år 1704 föll igenom det uppruttna golvet i Bro kyrkas torn och slog ihjäl sig.

Britta, som hela sitt liv var sjuklig, gifte sig år 1786 med hemmansägaren Tomas Haraldsson i Håveröd, Berfendals socken. Äktenskapet blev icke lyckligt, och det är till följd härav och genom sina testamenten, som Brittans namn kommit till eftervärldens kännedom.

Hon hade ärvt en del pengar av sina släktingar, som var jordägare i bl.a. Östra Orndal i Bro socken, och det var dessa pengar, som kom att vålla strid efter hennes död. Arvejords pengar fick nämligen på den tiden inte gå ur slakten enligt gammal lag. Britta dog år 1813. Ett år därefter samlades hennes släkt på tinget i Kvistrum för att processa. Om hur det gick till, låter vi nu domboken berätta:

"Ytterligare uppropade häradsrätten det från sista ting uppskjutna målet emellan Anders Mattsson i Hällemila, Johannes Hansson i Ulseröd och änkan Petronella Fredriksdotter i Finsbo på ena sidan samt Tomas Haraldsson i Håveröd på den andra, ömsom kärande och svarande, jämte Anders Wilhelmsson i Österöd, kärande, rörande testamentsklander, varande för rättegången ombuden kronolänsman Friborg, herr vice auditören Sonnenstein och herr hovrättsnotarien Åkerman tillstådes, av vilka Friborg begär vittnesmål av herr komministern Anders Åborg i Vattneröd, som ojävig svor vittneseden, varnades och berättade att avlidna Britta Wilhelmsdotter flera gånger och vid ett tillfälle, som hustrun Christina Helena Bjugg var tillstådes några månader före Brittias död gjorde det förordnande, att hennes avlidne broder Fredriks barn i Finsbo skulle hava all hennes lott i boet på det sätt, att yngste sonen Wilhelm skulle hava femtio riksdaler utan lott och byte och sedan taga del med sina övriga syskon, och som hon ej nämnde huru kvarlätenskapen i övrigt skulle delas emellan Fredriks barn, så har vittnet, som efter Brittias död författade testamentet, ansett sig bäst kunna uttrycka hennes mening med de i testamentet nyttjade ordalag, att delningen skulle ske efter lag.

Flera gånger har Britta pålagt både vittnet och nu avlidne prosten Adler (kyrkoherde i Tossene) att skriftligen författa hennes yttersta vilja, men bägge har övertalat henne att därmed tills vidare uppskjuta.

Och sedan prosten Adler med döden avlidit, har hon ytterligare förnyat sin begäran hos vittnet. Utom hustru Bjugg var även fru Åborg tillstådes. Någon tid därefter var vittnet kallat hem till Britta, som då var sjuk, då hon åter upprepade, vad hon förut sagt om testamentet och förmanade alla närvarande, som blott bestod av husets folk, att sådant noga ihågkomma Tvenne dagar före Brittias död blev vittnet åter igen efterskickat, då Britta först talade med vittnet om hennes yttersta vilja på samma sätt som förut omnämnt är, varefter vittnet till Brittias säng framkallade hustrun Christina Johansdotter och pigan Sara Andersdotter och lät

Britta för dem upprepa sin maning om testamentet, vid vilket tillfälle Britta anmodade vittnet att detsamma i skrifiligen författa och därunder sätta Brittans namn. Tomas Haraldsson var jämväl då tillstädes och nämnde då ej något om föregående testamente utan gjorde endast den föreställning, att han hade dragits med hustrun i 18 år såsom sjuklig, och han menade, att det då ej vore för mycket om hon lämnade honom sin del i boet, varpå Britta ej lämnade något svar, som vittnet kunde påminna sig.

Vid alla förevigade tillfällen var hustru Britta vid sunt förnuft och hade sin fria vilja. Orsaken till Brittans välvilja emot sina broderbarn härledde sig därav, att deras fader till Tomas utbetalt någon löseskilling för hemmanet Hästhagen, varefter han blev utarmad och måste skilja sig från hemmanet.

Herr vice auditören Sonnenstein företedde 1786 års testamente, och därom lämnade vittnet det besked, att avlidna Britta i livstiden omtalade detta testamente, men hon nämnde under samtal emellan fyra ögon, att hon därtill blivit av sin man övertalad. Vittnet har 1803 den 13 december och 2 juni tecknat påskrifter å testamentet, av vilka den förra numera är oläslig och innehåller efter vittnets uppgift blott en förnyelse av 1786 års testamente med den ändring, att om Tomas dog först, så skulle hans broder Olof ej hava de utlovade etthundra riksdaler silvermynt, utan de skulle gå till Fredrik Wilhelmssons barn.

Men vittnet bestyrker, att herr kyrkoherden Svennbergs namn, som därunder finnes, är egenhändigt. Färjaren Nicolaus Prytz kände vittnet icke, ej heller dess namnteckning. När vittnet tecknade påskriften å testamentet, nämnde Britta ej något missnöje därmed, ej heller att hon var övertalad, utan det skedde först några år därefter."

Det framgår av tingsrättens utslag, som avkunnades den 22 juni samma år, att Brittias arvejordspenningar från Östra Orndal och Österöd, enligt lag blev tilldelade hennes broder och broderbarn i Bro och Lyse socknar. Det rörde sig blott om 142 riksdaler och 11 skilling, men det var dock en betydlig och eftertraktad summa på den tiden. Dessutom blev dessa släktingar till Britta även tilldelade en tredjedel av Tomas Haraldssons bo. Det var Brittias giftorätt.

Det är berättelsen om ett olyckligt äktenskap, ingått säkerligen för pengars skull och allra minst av kärlek och vänskap, som skymtar på dessa gulnade domstolsprotokoll. Framför oss kan vi se den sjukliga Britta full av bekymmer för sina pengar och omgiven av inte mindre än tre präster. Tre testamenten uppsatte hon för att avhända mannen den av honom eftertraktade egendomen. Och några barn blev det inte i äktenskapet.

Nu har gården Håveröd för länge sedan gått ur Tomas Haraldssons släkt. Och ingen vet längre något om honom eller om hans hustru Britta och hennes många bekymmer. Endast ett gammalt domboksblad kan berätta därom.